

Felügyeleti ellenőrzés "átok vagy áldás"?

A Kamara minőségellenőrzési szabályzata szerint a kamarai tag könyvvizsgálónál, könyvvizsgáló cégnél 6 évente, a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodók könyvvizsgálatát ellátó kamarai tag könyvvizsgálóknál, könyvvizsgáló cégeknél 3 évente legalább egyszer minőségellenőrzést kell lefolytatni.

A minőség-ellenőrzés indokoltsága

Miért van erre szükség (azon kívül, hogy jogszabály írja elő)?

A könyvvizsgálat céljából tudjuk levezetni az okokat. A számviteli törvény 155. § (1) bekezdése szerint: "A könyvvizsgálat célja annak megállapítása, hogy a vállalkozó által az üzleti évről készített éves beszámoló, ... e törvény előírásai szerint készült, és ennek megfelelően megbízható és valós képet ad a vállalkozó (....) vagyoni és pénzügyi helyzetéről, a működés eredményéről." A **könyvvizsgálat célja** röviden megfogalmazva, a **gazdasági döntések megalapozása**. Azért van szükség munkánkra, hogy az érdekhordozók egy elfogulatlan, objektív pénzügyi beszámoló alapján dönthessenek, ne a „részhajló menedzsment” által összeállított adatokból szerezzék meg a szükséges információt. Ezen cél elérése érdekében kell „felüellenőriznünk” pl. a beszámoló adatait, azoknak a vonatkozó jogszabályok szerinti megfelelését. A könyvvizsgáló jelentésétől lesz igazán "megbízható, valós" a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzet.

A könyvvizsgálati módszerekből adódóan a könyvvizsgáló nem tud abszolút bizonyosságot szerezni (nem lehet-, és nem is szükséges mindent megnézni, ellenőrizni), ennek ellenére a beszámoló felhasználói közül sokan úgy gondolják, hogy a könyvvizsgált beszámolók egyáltalán nem tartalmazhatnak hibát. Ezt támasztják alá azok a sajnálatos példák is, amikor valamely társaság csődje esetén egyből a könyvvizsgáló felelősségét vetik fel (például ez történt 2008-ban a Lehman Brothers esetében is).

A könyvvizsgálók számára fontos kérdés, hogy mi védhet meg bennünket egy-egy ilyen esetben? Mivel tudjuk bebiztosítani magunkat, hogy az ilyen szituáció ne végződjön a könyvvizsgáló elmarasztalásával? Három "biztosítékunk" lehet. A standardok szerinti könyvvizsgálat, az ezt alátámasztó dokumentáció, illetve a megfelelően végzett könyvvizsgálati munkát időszakonként megerősítő minőség-ellenőrzés.

A könyvvizsgálati standardok nemzetközileg is elismert, kívülálló számára is megismerhető szabályrendszert alkotnak, lefedve a könyvvizsgálattal kapcsolatos kérdéseket. Így ránk is érvényes az a megközelítés, hogy ha e szerint dolgozunk, akkor jól teljesítettünk, azt a kívülállók is el kell hogy fogadják.

Ahhoz viszont, hogy bizonyítani tudjuk ezen kívülállói kör számára is, hogy a megfelelő (könyvvizsgálati) szabályrendszer szerint végeztük tevékenységünket, megfelelő mennyiségű és minőségű (saját és gyűjtött) dokumentációval kell rendelkezniünk. Azt kell bizonyítanunk, hogy a standardok szerint jártunk el a könyvvizsgálat során, ennek során pl. jeleztük az ügyvezetésnek az alkalmazott gyakorlattal kapcsolatos "fenntartásainkat". Ha bizonyítani tudjuk, hogy nem csak a konkrét esetben jártunk így el, hanem így végezzük minden könyvvizsgálatunkat, az nagymértékben erősíti a helyzetünket még akár egy bíróság per esetén is.

A "biztosítékunk" harmadik, de legalább olyan fontos eleme a minőség-ellenőrzés. Ha az előzőek mellett azt is be tudjuk mutatni (bizonyítani), hogy a dokumentálási rendszerünk, az általunk alkalmazott gyakorlat a folytonosan végzett minőség-ellenőrzés igazolásai alapján is megfelel a standardok előírásainak, akkor ezek együttesen már eléggé szilárd támaszt nyújthatnak az esetleges "támadások" kivédésére.

A minőség-ellenőrzés szintjei

Persze a minőség-ellenőrzés (hasonlóan a társaságoktól megkívánt „belső kontroll rendszerhez”) mindhárom szintjének megvan a maga funkciója. (Az első szint a folyamatba épített ellenőrzés, a második az aláíró könyvvizsgáló mellett alkalmazott belső minőségellenőr, míg a harmadik egy függetlenített, külső – esetünkben „hatósági – minőség-ellenőrzés, de a nagyobb társaságoknál még külön ilyen szervezet is található.)

A könyvvizsgáló (könyvvizsgáló társaság) belső minőségellenőrzési rendszere biztosítja azt, hogy a könyvvizsgálói jelentések kibocsátása előtt megvizsgálják, hogy elegendő és megfelelő könyvvizsgálói bizonyíték áll-e rendelkezésre, és azok alapján megfelelő minősítésű jelentés készült-e.

Azon társaságok könyvvizsgálóinál, amelyek nem tartoznak a közérdeklődésre számot tartó társaságok közé, a 2013. július 1-től hatályos szabályozás szerint is a Kamara végzi el a minőség-ellenőrzést. A közérdeklődésre számot tartó társaságok könyvvizsgálóinál az új szabályok szerint a "könyvvizsgálói közfelügyeleti feladatokat ellátó hatóság" (nemzetgazdasági miniszter) végzi a minőség-ellenőrzést hatósági eljárás keretében.

A közérdeklődésre számot tartó társaságok könyvvizsgálóinál miért kell gyakrabban (minimum 3 évente) minőségellenőrzést lefolytatni? Ezen társaságok fogalmából következik, hogy a közzétett információkat sokan felhasználják döntéseik meghozatala során, ezért még inkább biztosítanunk kell a közvéleményt arról, hogy mi minden esetben a szakmai standardok szerint járunk el. Ezt erősíti a Kamarai törvény módosítása is, amely teljes egészében hatósági feladattá tette ezen könyvvizsgálók minőség-ellenőrzésének lebonyolítását.

A minőség-ellenőrzés soha nem tárhat fel hibákat? De igen! A minőség-ellenőrzés egyik fő feladata, hogy a könyvvizsgáló gyakorlatában esetlegesen előforduló hibákra, hiányosságokra felhívja a könyvvizsgáló figyelmét, hogy a "biztosítékaink rendszerébe" ne lehessen belekötni (jövőre már nem követjük el ezeket a hibákat).

Közérdeklődésre számot tartó társaság könyvvizsgálójának minőségellenőrzése

Tekintsünk át egy 2012-ben - a Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Bizottság (továbbiakban: KKB) közreműködésével - lefolytatott minőség-ellenőrzést.

Társaságunk 2008-tól lát el könyvvizsgálói feladatokat tőzsdén jegyzett társaságnál. Az akkor hatályos jogszabályok szerint a közérdeklődésre számot tartó társaságok könyvvizsgálóinál minimum 3 évente kell minőségellenőrzést lefolytatni a Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Bizottság (továbbiakban: KKB) közreműködésével. A 2011-es könyvvizsgálóink harmadik év volt, így természetesnek vettük, hogy minőségellenőrzésre jelölték a társaságot, és a jelentés aláírójaként engem.

Könyvvizsgáló és könyvvizsgált társaság

Szóljunk néhány szót a könyvvizsgáló és a könyvvizsgált társaságról is. Társaságunk az 1990-es alapítása óta folytat tevékenységet pénzügyi, számviteli területen. A társaság tevékenysége egyrészt könyvvizsgálói, tanácsadási, szakértői, átvilágítási, számvitel szervezési feladatok ellátása, illetve számviteli szakembereknek, felsővezetőknek, könyvvizsgálóknak nyújtott oktatás, továbbképzés. Társaságunknak nincsenek főállású alkalmazottai, a munka volumenétől függően megbízási szerződés alapján látják el a feladatokat kollégáink, a könyvvizsgálókat oktatási tevékenységük mellett végzik.

A vizsgált Tőzsdei Társaságnak az IFRS szabályai szerint készült pénzügyi kimutatása (mérlegfőösszeg 16 mdFt, árbevétel 11 mdFt) négy társaság egyedi beszámolójának az összevonásával készült. A munka volumenét jelzi, hogy 6-8 kolléga 7-8 heti munkája volt szükséges a cégcsoport könyvvizsgálatához. A munkában résztvevők egy-egy területért feleltek, az aláíró és a társaság ügyvezetője én voltam. A belső minőségellenőrzésre olyan kollégát kértünk fel, aki nem vett részt a könyvvizsgálat folyamatában.

A kérdőívek

A minőségellenőrzés a Kamara Minőségellenőrzési Bizottsága és a KKB által közösen készített kérdőívek alapján került lebonyolításra. A közérdeklődésre számot tartó társaságok minőségellenőrzése során ellenőrzésre kerülnek a társaság könyvvizsgálói tevékenysége során alkalmazott módszerek, eljárások. Ennek az ellenőrzésnek az alapvető célja, hogy bizonyosságot szerezzen a minőség-ellenőrzés arról, hogy a társaság gyakorlatában érvényesülnek-e a könyvvizsgálati standardok és a vonatkozó jogszabályok előírásai. Ehhez kapcsolódóan a belső minőségellenőrzési szabályzatot is át kellett tekinteni.

A minőség-ellenőrzés másik része, a kiválasztott beszámoló – jelen esetben nem lehetett kérdéses, hogy melyik könyvvizsgálatot vizsgálják – konkrét lebonyolításának vizsgálata.

A társaság könyvvizsgálati folyamatainak áttekintéséhez más kérdőív kerül kitöltésre azon társaságok esetén, amelyekben a könyvvizsgáló egyedül, asszisztens nélkül dolgozik (ez kb. 17 oldalas kérdőív), illetve azon társaságoknál, ahol asszisztensek bevonásával végzik a könyvvizsgálatot (kb. 32 oldalas kérdőív). A kiválasztott megbízások minőségellenőrzésére egy 35 oldalas, kb. 250 kérdést tartalmazó kérdőív kitöltésével kerül sor.

A vizsgálat lebonyolítása

60-70 oldal kérdőív, legalább 500 kérdés .... mikor leszünk túl ezen – merült fel bennem a kérdés, miután megkaptam az értesítést.

A minőségellenőrzést a KKB részéről megbízott független minőségellenőr és a Kamara által delegált minőségellenőr végezte belső munkamegosztásuk szerint. A társaság könyvvizsgálati rendszerének, a belső minőség-ellenőrzési szabályzatnak, a kiválasztott könyvvizsgálat dokumentációjának az áttekintésére, illetve a kérdőívek kitöltésére szakmai vitákat is kiváltó, de alapvetően kollegiális hangulatban került sor. A korábbiakban már említettek szerint az ellenőrzés alapvető feladata annak ellenőrzése, igazolása volt, hogy a könyvvizsgáló társaság könyvvizsgálati rendszerének a kialakítása során, az alkalmazott gyakorlatban, illetve a lebonyolított könyvvizsgálat során érvényesültek-e a könyvvizsgálati standardok előírásai. Mindezek teljesülését a megfelelő dokumentációval (beleértve a belső minőség-ellenőrzési szabályzatot és a könyvvizsgálat munkapírijait) lehet bizonyítani.

Tapasztalatok

Az ellenőrzés alapvető célja nem a büntetés, a szankcionálás, hanem a minőségi könyvvizsgálat elősegítése, a későbbi vizsgálatok során esetlegesen felmerülő hibák kiküszöbölése volt. A minőségellenőr is – ennek megfelelően – nem ellenség, hanem szakmai partner.

A minőségellenőrzési kérdőíveket nem lehet úgy kialakítani, hogy az minden cég igényét kielégítse. Mindig előfordulhatnak olyanok, amelyek nem relevánsak az adott társaság, vagy könyvvizsgálat esetén. Például a kiválasztott könyvvizsgálathoz kapcsolódó kérdőív mintegy 250 kérdéséből 90 kérdésre "nem értelmezhető" volt a válasz.

Fontos, hogy mind a belső szabályzatok aktualizálása, mind az alkalmazott gyakorlat során vegyük figyelembe az aktuális könyvvizsgálati standardokat. Nem elegendő a helyes módszer, annak a szabályzatokban is vissza kell tükröződnie, illetve nem elegendő a mintaszabályzatok átvétele, ha azok aktualizálására nem kerül sor.

A kérdőívek kérdései közül vannak kiemelt kérdések, amelyekből 3 nem válasz (46-ból) már azt jelenti, hogy a cégszintű vizsgálat eredménye csak megjegyzéssel megfelelt lehet. Ez az értékelés kicsit szigorúnak tűnik, főként, ha figyelembe vesszük az ide tartozó kérdések némelyikét. (Pl. Van-e a könyvvizsgáló cégnek olyan szabályzata, amely a könyvvizsgálati és egyéb megbízások minőségével kapcsolatos panaszok kezelésére vonatkozik ....?, Stb.)

Átok vagy áldás?

Egy-egy ilyen „hatósági minőség-ellenőrzés” után csak a pozitívumait érdemes szem előtt tartani. Inkább ilyenkor derüljenek ki a hiányosságok, mint egy esetleges bírósági tárgyalás során az üléssteremben, az ellenérdekű ügyvéd legnagyobb öröme. A lefolytatott minőség-ellenőrzésekről érkezett könyvvizsgálói visszajelzések alapján nagyon sok függhet a minőségellenőr hozzáállásán is.

Véleményem szerint mindkét irányból célszerű lehet a további fejlődés. Nekünk, „ellenőrzötteknek” is érdemes elfogadni ezt a „biztonsági öv” szemléletet, másrészt az ellenőrök is még inkább jó, ha szakmai partnernek tekintik a könyvvizsgálókat, még tovább lehetne erősíteni az ellenőrzésnek a szakmai továbbfejlődést segítő funkcióját. Emellett el lehet gondolkozni azon is (bár ez nem túl népszerű ötlet), hogy ne legyenek "kiszámíthatóak" a minőségellenőrök által kiválasztott könyvvizsgálatok.